

För lammets tillväxt är det viktigt att alla dess magar fungerar bra och att lammet idisslar när det avvänjs. Efter avvänjningen kan man se aptitlöshet, orolighet och högljuddhet hos lammen, vilka alla är tecken på stress efter avvänjningen. Genom att satsa på bra rutiner vid avvänjningen säkerställer man en hög tillväxt hos djuren och att de hålls friska och att stressen minimeras. I den inledande uppfödningen är det bra om det foder som serveras i lammbaren är samma foder som ges efter avvänjningen. Lammets stress vid avvänjningen minskar när det fortsätter att få samma foder som våmmen är van vid.

Lamm är i avvänjningsåldern tidigast vid åtta veckors ålder, men med tanke på tillväxten och utvecklingen är det bättre att avvänja lammet när det är tolv

veckor gammalt. De viktigaste faktorerna i avvänjningen, oavsett åldern, är lammets vikt och ätförmåga. Lammet ska väga minst 15 kg och äta ungefär 200–300 gram torrfoder.

Avvänjning

Avvänjningen orsakar stress för lammen, vilket försämrar deras motståndskraft och påverkar ätandet. Lammbarernas storlek kan ökas före avvänjningen. Målet är att få lammen att tillbringa mer tid i baren, vilket underlättar avvänjningen. Utfodringen hålls likadan som före avvänjningen. Stressen kan också minskas genom att enbart flytta bort tackorna från lammen, varvid lammens livsmiljö inte förändras. Under avvänjningen ska särskild uppmärksamhet fästas vid förhållandena i fårhuset, såsom ventilationen, ströet och tillgången till vatten samt vid ett tillräckligt stort utrymme för utfodringen. Efter avvänjningen grupperas lammen enligt kön och tillväxtmål.

Tillväxt med bra foder

Utfodringen ska vara balanserad och i enlighet med lammets behov så att det kan ta vara på hela sin tillväxtpotential och håller sig frisk. Energi- och proteinbrist saktar ner tillväxten och utvecklingen, medan ett alltför rikligt intag av dem orsakar högre fettansättning, belastar kroppen och höjer kostnaderna. Utfodringskostnaderna för lamm består huvudsakligen av kostnader för kraftfoder och ensilage och de påverkas av tillväxttidens längd. På lammens tillväxthastighet inverkar förutom fodret även förhållandena och arvsanlagen. Arvsanlagen kan inte påverkas direkt, men genom att välja snabbväxande och muskulösa djur till aveln uppnås genetiska framsteg.

Ett av de viktigaste målen för den inledande uppfödningen är en bra utveckling av våmmen. Som idisslare kan fåret utnyttja fiberrikt grovfoder med hjälp av mikroorganismerna i de första magarna. Fodersammansättningen har stor betydelse för våmmens funktion och den mikrobflora som bildas där. I våmmen bryter mikroorganismer och protozoer ner kolhydraterna (socker, stärkelse) och proteinet (råprotein) som finns i fodret för att utnyttja dessa i sin egen tillväxt. När våmmens mikrobflora växer och ökar, bildar mikroorganismerna flyktiga fettsyror som absorberas genom våmväggen och omvandlas till energi för djuret. När mikroorganismerna kommer till löpmagen upphör mikrobnedbrytningen och mikroorganismerna bildar ett mikroprotein som absorberas i tarmen för att användas av djuret. Djurets ätande minskar, eller till och med upphör helt, om våmmen inte fungerar effektivt. Bland annat sänks våmmens pH-värde på grund av alltför stora mängder kraftfoder på en gång, vilket orsakar risk för sur våm. Sjukdomar, såsom diarré och svår parasitsmitta, kan skada lammets tarmsystem, och återhämtningen tar en lång tid. Från tarmsystemet absorberas näringsämnen via tarmluddet. Om tarmluddet är skadat, absorberar det inte tillräckligt mycket näringsämnen, vilket leder till bland annat sämre tillväxt och ullkvalitet. Friskt tarmludd ger en större absorptionsyta och därmed ett effektivare näringsintag.

Vid uppfödning av slaktlamm är målet snabbväxande och muskulösa slaktkroppar med liten fettansättning. På basis av det analyserade grovfodret utarbetas för lammen en utfodringsplan enligt tillväxtmålen, med beaktande av en balanserad utfodring. När man sedan följer utfodringsplanen tillgodoses djurens behov och man undviker onödiga kostnader. Fullföljandet av planen ska övervakas genom **vägningar** och planen ska vid behov ändras. Slaktresultaten är också värdefull information om hur utfodringen lyckats. Genom att **väga** lammen regelbundet kan man ingripa i avvikelser i ett tidigt skede (parasiter, hur väl utfodringen lyckas), förutse den mest optimala tidpunkten för slakt och få värdefulla data för valet av avelsdjur.

Ett lämpligt tillväxtmål för lamm som ska sparas till avel är 100–200 g/dag från användning till betäckning.

Om utfodringen är alltför kraftig finns det risk för alltför stor fettansättning och förfettnings av juvret hos tacklamm. Fetma försvårar dräktigheten och lamningen, förfettnings av juvret minskar mjölkavkastningen.

Grovfoder ska kompletteras med lämpliga kraftfoder. Av till exempel proteinfoder har rybs en bättre proteinsammansättning jämfört med ärtor och bondböna, som lämpar sig för komplettering av lättsmält grovfoder med låg råproteinhalt. Mineraler, spårämnen och salt, och naturligtvis friskt vatten, är en del av en bra utfodring. Lammuppfödning kan också genomföras på bra betesmark. En förutsättning för ett lyckat bete är lagom långt betesgräs i lagom mängd, smakliga vallväxtarter samt en väl genomförd parasitbekämpning.

Det ska finnas tillräckligt mycket utrymme för utfodringen. Grovfoder kompletteras med kraftfoder.

Vid betesuppfödning skapas lagom långt betesgräs och smakliga växtarter tillsammans med en bra betescirkulation förutsättningarna för en hög tillväxt.

GÅRDS-CASE: Avvänjning inomhus, lamning i februari–april. Lambar finns.

- Avvänjning tidigast när det yngsta lammet i gruppen är åtta veckor gammalt.
- Lammen är redo för avvänjning när de äter ungefär 1 kg kraftfoder från lammbaren per lamm.
- Avvänjning inomhus, lammen stannar kvar i en bekant box, tackorna flyttar till en annan byggnad, utfodring med grovt torrt hö i 1–2 veckor.
- Under ungefär en veckas tid efter avvänjningen fri tillgång till kraftfoder, varefter detta begränsas till 700–800 g per lamm, med beaktande av ensilagets kvalitet.
- Blandning för lammen: halvkoncentrat + spannmål + mineraler.

GÅRDS-CASE: Avvänjning på betesmark, lamning i mars–april. Lambar från 1–2 veckors ålder.

a)

- Avvänjning inomhus ungefär en vecka innan betesperioden börjar.
- Avvänningsålder 8–12 veckor.
- Tack- och bagglammen på egna, rena betesskiften.
 - o Några äldre får följer med för att visa exempel.
- Efter avvänjningen stannar tackorna inomhus under en tid, och erbjuds under denna tid foder av sämre kvalitet så att deras mjölkproduktion sinar.
- Senast i mitten av juni ut på landskapsvårdande bete.

b)

- Betessläpp för lammen tillsammans med tackorna i månadskiftet maj–juni.
- Bagglammen tas bort i juli, i ungefär 3,5 månaders ålder.
- Tacklammen går kvar på bete tillsammans med mödrarna.
- De tackor som inte har kvar några egna lamm flyttas till en sämre betesmark.
- Bagglammen flyttas till en egen, bra betesmark. Tacklammen avvänjs i ungefär 4–5 månaders ålder, senast i början av oktober.
- Ingen tilläggsutfodring på betet.
- Juverhälsan har varit god. Några inflammationer årligen.

Gårds-case: Utfodring av tackorna med halm och gradvis avvänjning av lammen.

- Dag ett börjar tackorna endast utfodras med halm.
- Dag två tas av trillingar ett lamm bort från tackorna.
- Dag tre tar man bort det andra lammet.
- Dag sex tar man bort det tredje lammet, som återförs till tackan på kvällen och får stanna kvar över natten. Lammet tas bort på morgonen. På kvällen släpps lammet till tackan för att suga och tas bort till natten.
- Vecka två (vecka 12) får lammet suga på måndagskvällen, onsdagsmorgonen och söndagskvällen.
- Vecka tre (vecka 13) får lammet suga på onsdagskvällen och söndagsmorgonen.